

چکیدهٔ مقاله‌های
هفتمین همایش بین‌المللی
انجمن ترویج زبان و ادب فارسی
۱۵-۱۷ شهریورماه ۱۳۹۱
دانشگاه علامه طباطبائی (ره)

دبیر علمی همایش
دکتر نعمت‌الله ایران‌زاده

جایگاه فاعل در زبان فارسی

دکتر محمد رضا پهلوان نژاد*

لیلا قونسولی*

فرضیه فاعل درون گروه فعلی و حرکت آن به جایگاه مشخصگر گروه تصریفی از فرضیاتی است که در نظریه حاکمیت و مرجع‌گزینی بیان شده است. بر اساس این فرضیه، فاعل ابتدا در جایگاه مشخصگر گروه فعلی، نقش تتا دریافت می‌کند و سپس برای دریافت حالت، به جایگاه مشخصگر گروه تصریفی می‌رود. این فرضیه در زبان انگلیسی و بسیاری از زبان‌های دیگر صدق می‌کند اما در زبان فارسی تنها کاری که بر روی آن انجام شده است، از سوی علیزاده می‌باشد که وی اعتقاد دارد فاعل در زبان فارسی، از همان ابتدا در جایگاه مشخصگر گروه تصریفی قرار دارد و در جملاتی که شاهد سورهای شناور هستیم و زبان‌شناسان از آن برای اثبات حرکت فاعل از جایگاه مشخصگر گروه فعلی به جایگاه مشخصگر گروه تصریفی استفاده می‌کنند، فاعل در این گونه جملات در فارسی، از جایگاه مشخصگر گروه تصریفی به جایگاه مشخصگر گروه متمم ساز حرکت می‌کند و یک فرایند ساده مبتداسازی رخ می‌دهد. در این مقاله، دلایل زیادی بر رد ادعای علیزاده بیان گشت که پایه تمام این انتقادات این بود که فرضیه علیزاده، علیرغم اینکه هر فرضیه‌ای در حاکمیت و مرجع‌گزینی باید توجیهی داشته باشد، هیچ توجیهی ندارد و همچنین بسیاری از اصول مطرح در حاکمیت و مرجع‌گزینی و بسیاری از پایه‌های آن را نقض می‌کند. بنابراین، این نتیجه حاصل گشت که فاعل در زبان فارسی در جایگاه مشخصگر گروه فعلی است و پس از دریافت نقش تتا در این جایگاه، برای گرفتن حالت دستوری به جایگاه مشخصگر گروه تصریفی می‌رود که با در نظر گرفتن این فرضیه، هیچ یک از ایرادات مطرح در فرضیه علیزاده پیش نخواهد آمد.

کلید واژه‌ها: زبان فارسی، گروه فعلی، فاعل، فرضیه علیزاده.

* دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد

* دانشجوی دکتری زبان‌شناسی